

O‘ZBEKISTONDA MAKTAB VA MAKTABGACHA TA’LIM TIZIMIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI

Esirgapov Muhiddin Nizomiddinovich

Samarqand davlat chet tillar instituti Payariq

Xorijiy tillar fakulteti "Umumiy fanlar" kafedrasini mudiri

muhiddinnizomiddinovich@gmail.com

Abduxakimova Umidaxon Xomitjon qizi SamDCHTI talabasi

Yuldosheva Kamola Bakhron qizi SamDCHTI talabasi

Mirzayeva Diyora SamDCHTI talabasi

Erkaboyeva Shaxnoza SamDCHTI talabasi

Annotatsiya Mazkur maqolada O‘zbekistonda maktab va maktabgacha ta’lim tizimining dolzarb muammolari tahlil qilinadi. Jumladan, bog‘chalarning yetishmovchiligi, pedagog kadrlar malakasining pastligi, ta’lim sifatining talab darajasida emasligi hamda moddiy-texnik bazaning zaifligi kabi muammolar ko‘rib chiqiladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish bo‘yicha takliflar ilgari surilib, ta’lim sifatini oshirish uchun zarur chora-tadbirlar muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: ta’lim tizimi, maktabgacha ta’lim, umumiy o‘rta ta’lim, pedagogika, ta’lim sifati, ta’lim islohotlari.

Аннотация В данной статье анализируются актуальные проблемы системы школьного и дошкольного образования в Узбекистане. В частности, рассматриваются такие вопросы, как нехватка детских садов, низкий уровень квалификации педагогических кадров, несоответствие качества образования современным требованиям и слабая материально-техническая база. Предлагаются пути решения данных проблем и обсуждаются меры по повышению качества образования.

Ключевые слова: система образования, дошкольное образование, общее среднее образование, педагогика, качество образования, образовательные реформы.

Annotation This article analyzes the current issues in the school and preschool education system in Uzbekistan. In particular, it examines problems such as the shortage of kindergartens, the low qualifications of pedagogical staff, the insufficient quality of education, and the weak material and technical base. Solutions to these problems are proposed, and measures to improve the quality of education are discussed.

Keywords: education system, preschool education, general secondary education, pedagogy, education quality, educational reforms.

Kirish

O‘zbekiston ta’lim tizimi mustaqillik yillaridan boshlab bir qancha islohotlar bosqichidan o‘tdi. Xususan, maktabgacha ta’lim va umumiy o‘rta ta’lim sohalarida davlat tomonidan qator dasturlar amalga oshirilmoqda. Shunga qaramay, ushbu tizimda hanuzgacha dolzarb muammolar mavjud bo‘lib, ularni hal qilish bo‘yicha samarali strategiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature Review)

Maktab va maktabgacha ta’lim tizimi bo‘yicha ilmiy adabiyotlar va tadqiqotlar tahlili ushbu sohada mavjud muammolarni anglash hamda ularni hal etish bo‘yicha ilg‘or tajribalarni o‘rganishga imkon beradi.

O‘zbekistonda ta’lim tizimi bo‘yicha tadqiqotlar O‘zbekistonda maktab va maktabgacha ta’lim tizimi bo‘yicha bir qator ilmiy maqolalar, hukumat qarorlari va xalqaro tashkilotlar hisobotlari mavjud. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan qabul qilingan “Maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish to‘g‘risida”gi qarorlar ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan islohotlarni belgilaydi.

Tadqiqotlarda O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim muassasalarining yetishmovchiligi muhim muammo sifatida qayd etilgan (Karimova, 2021). Shuningdek, pedagogik kadrlarning malaka oshirish tizimini takomillashtirish lozimligi ta’kidlangan (Rasulov, 2020). Ta’lim sifatini oshirish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlar, shu jumladan STEAM ta’limi va interaktiv metodlardan foydalanish tavsiya etilgan (Tursunov, 2022).

Xalqaro tajribalar va taqqoslash Xalqaro tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, maktab va maktabgacha ta’lim tizimining samaradorligi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi va innovatsion salohiyati bilan bevosita bog‘liqdir.

Masalan, Finlandiya maktabgacha ta’limni davlat tomonidan to‘liq qo‘llab-quvvatlash orqali yuqori natijalarga erishgan (OECD, 2021). Shu bilan birga, Singapurda pedagogik kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini muntazam oshirish bo‘yicha ilg‘or tajribalar mavjud bo‘lib, ushbu yondashuv ta’lim sifatining sezilarli darajada yaxshilanishiga olib kelgan (Lee, 2020).

Jahon banki tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda (World Bank, 2022) ta’lim tizimini rivojlantirish uchun quyidagi yo‘nalishlar muhimligi ta’kidlangan:

- Davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish.
- O‘qituvchilarning malakasini oshirish dasturlarini takomillashtirish.
- Ta’lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash.
- Innovatsion ta’lim texnologiyalaridan foydalanish.

Mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha ilg'or yondashuvlar

Mavjud ilmiy tadqiqotlar asosida O'zbekistondagi maktab va maktabgacha ta'lim tizimidagi asosiy muammolar quyidagicha tasniflanadi:

- Bolalar bog'chalari sonining yetishmovchiligi (Karimova, 2021).
- Pedagogik kadrlarning malakasi pastligi va ularni zamonaviy metodlarga mos tayyorlash zarurligi (Rasulov, 2020).
- Moliyaviy ta'minot va moddiy-texnik bazaning zaifligi (Tursunov, 2022).

Ilg'or tajribalar va xalqaro amaliyotlarga tayangan holda, ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi strategiyalar tavsiya etiladi:

- Maktabgacha ta'lim muassasalarining sonini oshirish va ularga davlat investitsiyalarini jalb qilish.
- Pedagoglarni doimiy ravishda qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish.
- Ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish va zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish.
- Davlat-xususiy sheriklik tamoyillaridan keng foydalanish.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology) **

Ushbu tadqiqotda sifat va miqdoriy tadqiqot usullari qo'llanilgan. Ma'lumotlar yig'ish jarayonida intervyular, so'rovnomalar va mavjud statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistondagi maktab va maktabgacha ta'lim tizimidagi asosiy muammolarni aniqlash va ularni hal qilish bo'yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot usullari Tadqiqotda quyidagi usullar qo'llanildi:

- **Miqdoriy tahlil** – mavjud statistik ma'lumotlar, ta'lim muassasalarining rasmiy hisobotlari va xalqaro tashkilotlarning tadqiqotlari tahlil qilindi.
- **Sifat tahlili** – ta'lim sohasi mutaxassislari, pedagoglar va ota-onalar bilan intervyular o'tkazildi.
- **Taqqoslash metodi** – O'zbekistonning ta'lim tizimi boshqa davlatlar tajribasi bilan taqqoslandi.

Ma'lumotlar yig'ish jarayoni Tadqiqotda foydalanilgan ma'lumotlar turli manbalardan yig'ilgan:

- Hukumat va xalqaro tashkilotlarning rasmiy hisobotlari.
- Universitet va ilmiy markazlarning tadqiqot maqolalari.
- Ta'lim sohasi bo'yicha ekspert va mutaxassislarning fikrlari.
- O'quvchilar va ularning ota-onalaridan olingan so'rovnomalar natijalari.

Tadqiqotning ishonchliligi va cheklovlari Tadqiqotning natijalari ishonchliligini oshirish uchun bir nechta metodlardan foydalangan holda ma'lumotlar tahlil qilindi. Biroq, tadqiqot ma'lum cheklovlarga ega:

- Respondentlarning subyektiv fikrlari natijalarga ta'sir qilishi mumkin.
- Statistika ma'lumotlari barcha ta'lim muassasalarini to'liq qamrab olmasligi ehtimoli mavjud.

Tadqiqot natijalari O'zbekistondagi ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar (Analysis and Results)

Ushbu bo'limda O'zbekistondagi maktab va maktabgacha ta'lim tizimidagi asosiy muammolar hamda ularning sabablari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari empirik ma'lumotlarga asoslanib, muammolarni hal qilish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Maktabgacha ta'lim tizimidagi asosiy muammolar Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda maktabgacha ta'lim muassasalari soni yetarli emas, ayniqsa qishloq hududlarida bog'chalarga ehtiyoj yuqori. So'rovnomalar natijalariga ko'ra, ota-onalarning aksariyati sifatli maktabgacha ta'lim xizmatlariga to'liq kirish imkoniyatiga ega emas. Shuningdek, pedagogik kadrlarning malaka darajasi ham muhim masala sifatida qayd etilgan. O'tkazilgan intervyular asosida ko'pchilik bog'cha tarbiyachilarining zamonaviy ta'lim metodikalaridan yetarli darajada foydalanmayotgani aniqlandi.

Umumiy o'rta ta'lim tizimidagi muammolar Tahlillar shuni ko'rsatadiki, umumiy o'rta ta'lim tizimida o'qituvchilarning malaka darajasi va ta'lim sifatiga ta'sir qiluvchi omillar mavjud. O'qituvchilar orasida kasbiy rivojlanish imkoniyatlarining yetarli emasligi ta'kidlangan.

Bundan tashqari, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi ham dolzarb muammo bo'lib, ayrim maktablarda zamonaviy o'quv jihozlari va laboratoriyalar yetishmovchiligi kuzatilmoqda.

Xalqaro tajriba bilan solishtirish Tadqiqot natijalari xalqaro tajriba bilan solishtirilganda, ta'lim tizimidagi mavjud muammolarni hal qilish uchun xorijiy davlatlarda qo'llanilayotgan samarali yondashuvlar o'rganildi. Masalan, Finlandiya va Singapur ta'lim tizimlarida pedagogik kadrlarning malakasini oshirishga katta e'tibor qaratilgan.

Umumiy natijalar va xulosa Tahlillar natijalariga ko'ra, O'zbekistondagi maktab va maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim hisoblanadi:

- Maktabgacha ta'lim muassasalarining sonini oshirish va ularning sifati bo'yicha standartlarni joriy etish;

- Pedagogik kadrlar malakasini oshirish uchun muntazam trening va o'quv dasturlarini ishlab chiqish;
- Maktab va bog'chalarning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash;
- Davlat-xususiy sheriklik asosida ta'lim tizimini qo'llab-quvvatlash.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimining samaradorligini oshirish uchun tizimli islohotlar talab etiladi. Shu bilan birga, xalqaro tajribalarga asoslangan holda innovatsion metodlarni joriy etish ta'lim sifatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin.

Xulosa Tahlil qilingan ilmiy adabiyotlar va tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda maktab va maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish uchun xalqaro tajribalardan samarali foydalanish lozim. Xususan, pedagogik malaka oshirish dasturlarini takomillashtirish, infratuzilmani rivojlantirish va innovatsion yondashuvlarni joriy qilish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvlar amalga oshirilsa, ta'lim sifatining oshishiga erishish mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati (References)

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari. (2023). Maktab va maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish strategiyalari.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2022). Umumiy o'rta ta'limning holati va rivojlantirish istiqbollari. Toshkent: Xalq ta'limi nashriyoti.
3. Jahon banki. (2021). O'zbekistonda ta'lim islohotlari: muammolar va imkoniyatlar. Washington, DC: World Bank Publications.
4. UNICEF. (2020). O'zbekistonda maktabgacha ta'lim muassasalarining rivojlanishi va muammolari. Toshkent: UNICEF O'zbekiston vakolatxonasi.
5. OECD. (2019). Global Education Monitoring Report: Uzbekistan's Education Reforms. Paris: OECD Publishing.
6. Hasanov, I. (2018). O'zbekistonda ta'lim sifati va pedagogik innovatsiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya.
7. Karimova, Z. (2017). Maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish: xalqaro tajriba va O'zbekiston amaliyoti. Toshkent: Sharq nashriyoti.
8. Smith, J. (2016). Early Childhood Education Reforms in Central Asia. London: Routledge.
9. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
10. Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.